

– території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій.

Наведена норма свідчить, що особа, суспільство та держава визнаються самостійними об'єктами захисту, – об'єктами національної безпеки України. Крім того, затверджується ідея взаємозв'язку і взаємозалежності безпеки особи, суспільства, держави і, відповідно, передбачається взаємодія держави, суспільства та особи у сфері національної безпеки.

Хотілося б звернути увагу на те, що ця тріада для науки не є новою. Вона зустрічається ще в роботах, які були опубліковані наприкінці XIX століття. Але така тріада ніколи не використовувалась стосовно дослідження об'єктів національної безпеки. Йшлося про те, що як для окремого громадянина, так і для держави та суспільства в цілому можуть існувати загрози, протидія яким є обов'язком держави. При цьому акценти робилися не на суб'єктах чи об'єктах, а на спільних життєво важливих цінностях особи, суспільства, держави. У цьому, безсумнівно, виявляється вплив західних наукових підходів до проблем національної безпеки.

Згаданий підхід до визначення об'єктів національної безпеки критикується в сучасній науці. Ще Г. Гегель відзначав, що громадянське суспільство і держава є самостійними, але взаємодіючими інститутами суспільства. Суспільство – це сукупність держави та громадянського суспільства. Громадянське суспільство передбачає наявність численних незалежних союзів, інституцій та організацій, які є бар'єром на шляху до монополізму та узурпації влади державою. Під громадянським суспільством розуміється не тільки певний ступінь політичної свободи, а й економічна незалежність особи, можливість отримувати доходи не від держави. Громадянське суспільство існує та функціонує в суперечливій єдності з державою. При демократичному режимі перше взаємодіє з державою, при тоталітарному – знаходиться в пасивній чи активній опозиції.

Отже, можна погодитися з твердженням, що за умови демократичного розвитку суспільства держава та громадянське суспільство знаходяться у взаємній залежності та являють собою дві складові одного процесу – забезпечення національної безпеки, виступаючи одночасно і як об'єкт, і як суб'єкт. Критерієм збалансованості суб'єктивного та об'єктивного в кожному конкретному проміжку часу має бути стан національної безпеки [3, с. 11].

1. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України: монографія. К. : ДП «НВЦ «Євроатлантикінформ», 2007. 592 с.

2. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегія національної безпеки України в аксіологічному вимірі: від «суспільства ризику» до громадянського суспільства. *Стратегічна панорама*. 2005. № 2. С. 13-26.

3. Мельник М. І., Копка П. М. Розвиток людського ресурсу – основа національної безпеки України. К. : Інститут проблем національної безпеки РНБО України, 2007.

Андрій СОБАКАРЬ

завідувач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук, професор
<https://orcid.org/0000-0002-7618-0031>

ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Фінансовий моніторинг є однією з ключових складових механізму забезпечення національної безпеки держави. Він дозволяє виявляти та блокувати незаконні фінансові операції, протидіяти відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та корупції. З огляду на сучасні глобальні виклики, зокрема кіберзагрози, гібридні війни та економічні санкції, значення фінансового моніторингу зростає, особливо для країн, що стикаються з геополітичними загрозами, таких як Україна.

В умовах сучасного світу фінансова безпека є невід'ємною складовою національної безпеки, оскільки забезпечує економічну стійкість країни та її захищеність від злочинних схем. Фінансовий моніторинг включає контроль за фінансовими потоками, ідентифікацію

підозрілих операцій та запровадження превентивних заходів щодо їх недопущення.

Фінансовий моніторинг відіграє стратегічну роль у забезпеченні економічної та фінансової стабільності держави. Його основні функції включають:

- запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, є серйозною загрозою для економічної стабільності країни. Це явище сприяє зростанню тіньового сектора економіки, знижує рівень довіри до банківської системи та перешкоджає залученню інвестицій у реальні сектори економіки країни. Ключовим суб'єктом протидії цьому явищу є Державна служба фінансового моніторингу України як підрозділ фінансової розвідки України, якою в умовах воєнного часу вживаються посилені заходи практичного та організаційного характеру щодо протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, які базуються на реалізації: Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», актів Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України; Плану заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1207-р; Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу на період до 2024 року; Пріоритетів діяльності Державної служби фінансового моніторингу на період воєнного стану, погоджених Міністерством фінансів України. Слід додати, що протягом 9 місяців 2024 р. від суб'єктів первинного фінансового моніторингу Держфінмоніторингом взято на облік 1 302 053 повідомлення про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, з них: 254 548 повідомлень – про підозрілі фінансові операції (діяльність); 1 039 644 – про порогові операції; 265 – про порогові та підозрілі операції; 1 430 повідомлень, отриманих на запит на відстеження [1];

- протидію фінансуванню тероризму, зокрема за 9 місяців 2024 р. Держфінмоніторингом до правоохоронних органів направлено 109 матеріалів, пов'язаних з фінансуванням тероризму/сепаратизму та військовою агресією з боку рф проти України [1];

- контроль за кіберзлочинністю та нелегальними трансакціями. У сучасному світі кіберзлочинність та фінансові шахрайства стали загрозою національній безпеці. Як зазначає Є. Кобко, необхідність фінансового моніторингу загроз у кіберпросторі стала критично важливою, оскільки через цифрові платформи можуть здійснюватися нелегальні фінансові операції, що підривають економічну стабільність країни [2, с. 122-124];

- виявлення економічних злочинів та корупційних схем. Фінансовий моніторинг дозволяє ідентифікувати фінансові потоки, які можуть бути пов'язані з ухиленням від податків, корупцією у державному секторі та використанням офшорних схем;

- захист критично важливих об'єктів інфраструктури. Об'єкти критичної інфраструктури відіграють вирішальну роль у забезпеченні життєдіяльності держави, а їхня фінансова безпека є необхідною умовою стабільного функціонування. Основними загрозами для фінансової стабільності критичної інфраструктури є:

- 1) фінансування терористичних атак на стратегічні об'єкти. Як зазначається у Стратегії національної безпеки України, одним із головних викликів залишається забезпечення фінансового контролю над операціями, що можуть використовуватися для фінансування атак на критичну інфраструктуру [3];

- 2) кібератаки на фінансові установи. Кіберзлочинність є однією з найбільш небезпечних загроз для фінансової безпеки. Моніторинг трансакцій та аналіз цифрових слідів можуть допомогти запобігти таким атакам;

- 3) недостатнє фінансування безпеки інфраструктури, адже недостатні інвестиції у фінансовий моніторинг призводять до високих ризиків для критичної інфраструктури. У 2023 році загальні витрати на безпеку об'єктів критичної інфраструктури зросли на 30 %, проте це все ще недостатній рівень для запобігання сучасним загрозам [4].

Названий моніторинг є одним із ключових інструментів забезпечення безпеки критично важливих об'єктів інфраструктури та національної безпеки держави в цілому. Він дозволяє на ранніх етапах виявляти потенційні загрози та запобігати несанкціонованим втручанням, а також оперативно усувати ризики, що можуть вплинути на стабільну роботу таких об'єктів.

Важливість створення ефективної системи моніторингу визнається науковою спільнотою, оскільки вона спрямована на надання державним установам і правоохоронним органам достовірної та всебічної інформації про ситуацію на об'єктах критичної інфраструктури та можливі загрози їх функціонуванню. Така система має базуватися на наступних принципах:

- гармонізації нормативно-правової та організаційно-методичної бази, а також узгодженості технічного, інформаційного та програмного забезпечення;
- систематичного моніторингу стану національної безпеки, економічної ситуації, транспортної інфраструктури та потенційно небезпечних об'єктів;
- оперативності збору, аналізу та обробки інформації, що зберігається в системі моніторингу, для прийняття своєчасних управлінських рішень [2, с. 128-129].

Моніторинг загроз національній безпеці держави необхідно розглядати як важливий механізм забезпечення державних органів актуальною та достовірною інформацією про функціонування стратегічних об'єктів. Це дозволяє ефективно реагувати на загрози та підтримувати їхню відповідність національним стандартам безпеки.

Для підвищення ефективності фінансового моніторингу використовуються такі інструменти:

- автоматизовані системи аналізу транзакцій, що дозволяють виявляти аномальні транзакції та блокувати підозрілі фінансові операції;
- фінансовий контроль РЕР (Politically Exposed Persons). Оскільки політично значущі особи часто є фігурантами корупційних схем, фінансовий моніторинг їхніх транзакцій є одним із ключових інструментів боротьби з корупцією;
- моніторинг криптовалютних операцій, використання яких для незаконних операцій дедалі зростає. За даними FATF, 14 % транзакцій у криптовалюті у 2023 р. були пов'язані з незаконною діяльністю;
- міжнародний обмін фінансовою інформацією. Україна приєдналася до глобального механізму автоматичного обміну фінансовою інформацією CRS, що дозволяє контролювати рахунки українських резидентів за кордоном.

З огляду на прийняття у 2019 р. Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», в якому розширено перелік суб'єктів первинного фінансового моніторингу, збільшено порогову суму фінансового моніторингу, запроваджено відстеження операцій, що мають ознаки аномальних або підозрілих транзакцій, розширено визначення політично значущих осіб (РЕР), визначено обов'язковість моніторингу їхніх фінансових операцій, посилено відповідальність для фінансових установ, компаній та фізичних осіб за порушення норм закону, врегульовано операції з віртуальними активами (криптовалютою), підсилено співпрацю України з FATF, MONEYVAL, Європейською комісією та іншими міжнародними фінансовими структурами, а також передбачено інші новації, посилення ефективності фінансового моніторингу вбачається у таких діях:

- запровадити штучний інтелект для аналізу фінансових операцій, адже автоматизовані системи на базі AI можуть швидко виявляти підозрілі транзакції, та підвищити ефективність моніторингу;
- розширити контроль за міжнародними фінансовими потоками. Зокрема, використання блокчейн-аналітики допоможе краще відстежувати рух коштів через криптовалютні біржі;
- зміцнити антикорупційні механізми в державному секторі шляхом запровадження більш суворих норм щодо фінансового моніторингу в держсекторі, що сприятиме боротьбі з корупцією;
- посилити міжнародну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями (FATF, OECD) для підвищення рівня фінансової безпеки країни.

Таким чином, фінансовий моніторинг є невід'ємною частиною системи забезпечення національної безпеки України. Його значення зростає на тлі глобальних викликів, включаючи зростання фінансових злочинів, тероризму та кіберзагроз. Ефективна система фінансового моніторингу дозволяє запобігати нелегальним фінансовим операціям, мінімізувати корупційні ризики та зміцнювати фінансову стабільність держави.

Реалізація сучасних технологій, посилення міжнародного співробітництва та вдосконалення нормативно-правового забезпечення є необхідними кроками для подальшого розвитку фінансового моніторингу в Україні.

1. Інформування про результати роботи Держфінмоніторингу за 9 місяців 2024 року. *Державна служба фінансового моніторингу України*. URL : <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news/Infarmuvannz9misatciv.html>.

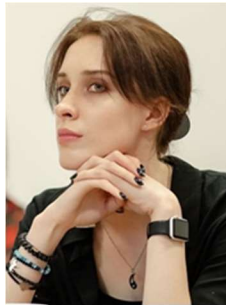
2. Кобко Є. В. Моніторинг загроз національній безпеці держави: зарубіжний досвід та українські реалії публічно-правового забезпечення. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 122-134.

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

4. Abubakar, Z., Omotayo, L. W., & Usoro, M. U. (2024). Expenditure in Critical Sectors of the Economy: Security and Infrastructure. *Journal of Arid Zone Economy*, 133-147.

**Володимир
ШАБЛИСТИЙ**
директор
ННІ права та
інноваційної освіти,
доктор юридичних
наук, професор

**Ольга
ШАПОВАЛОВА**
здобувач вищої
освіти ННІ права
та інноваційної освіти

<https://orcid.org/0000-0003-0210-1772>

(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ, ЩО БУЛИ ЗАЛУЧЕНІ ДО УЧАСТІ У ВОЄННОМУ КОНФЛІКТІ

Стаття 3 Конституції України серед категорій осіб, чиї права і свободи зобов'язується утверджувати і забезпечувати держава, окремо визначає неповнолітніх осіб, яким органи законодавчої та виконавчої влади повинні приділяти особливу увагу.

Така законодавча регламентація на рівні Основного закону не є випадковою, адже неповнолітні особи мають вікові та психологічні особливості, часто зумовлені як значним впливом на них оточуючого середовища (родина, школа, вулиця тощо), у якому вони перебувають, так і впливом багатьох інформаційних джерел, у тому числі комп'ютерних мереж; ці особливості суттєво позначаються на світогляді неповнолітнього, формуванні його характеру, здійсненні вчинків.

На міжнародному рівні неповнолітні особи визнаються особливою групою в системі ювенальної юстиції. Їхній специфічний статус вимагає широкого застосування заходів громадського та суспільного впливу, виховання, реабілітації, а також відмови від найсуворіших видів покарань неповнолітніх. Проте загальна тенденція залучення дітей до збройних конфліктів існує і є серйозною проблемою в усьому світі.

І хоча орієнтири на забезпечення гарантій, які запроваджені в сфері кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, закріплені в положеннях глави 38 КПК України (передбачають відповідні додаткові процесуальні гарантії щодо захисту прав неповнолітніх і особливі правила провадження у таких справах), слід зазначити, що існують певні труднощі у визначенні того, чи є дії неповнолітньої особи злочином або вони є результатом маніпуляції або примусу стосовно неповнолітнього, особливо коли йдеться про вчинення злочину, пов'язаного зі збройним конфліктом.

Безпосередньо в дисертаціях та монографіях окремі питання особливостей провадження у справах щодо неповнолітніх були предметом дослідження таких науковців, як О. Левендаренко («Особливості процесу доказування у справах про злочини неповнолітніх»); М. Карпенко («Особливості провадження в справах про злочини неповнолітніх»); А. Романюка («Проблеми захисту неповнолітніх у кримінальному судочинстві»); Є.